

Ryszard Kryza (1950–2015)

Trudno napisać wspomnienie o Przyjacielu, który jeszcze wczoraj, w pełni sił, był wśród nas, ale wiem, że jestem Mu to winien i bardzo pragnę, aby dobra pamięć o prof. dr. hab. Ryszardzie Kryzie w nas pozostała. Profesor Ryszard Kryza, wybitny polski mineralog i petrolog, zmarł po ciężkiej chorobie 25 grudnia 2015 r.

Ryszard Kryza urodził się w Wilczycach na Dolnym Śląsku 13 grudnia 1950 roku. Wszechstronnie uzdolniony, po ukończeniu liceum wybrał, podobnie jak jego starszy brat Józef, geologię na Uniwersytecie Wrocławskim.

Z Ryszardem Kryzą – Ryśkiem – spotkaliśmy się na pierwszym roku studiów i przez wiele lat razem poznawaliśmy tajniki wiedzy geologicznej, mieszkaliśmy w jednym akademiku, razem udzielaliśmy się w Studenckim Kole Naukowym Geologów Uniwersytetu Wrocławskiego. Rysiek przez kilka lat był przewodniczącym Koła i z jego inicjatywy, przy współdziałaniu geologicznych kół naukowych wszystkich uczelni w Polsce, powstał pierwszy przewodnik *Wycieczki mineralogiczne po Polsce*. Po uzyskaniu z wyróżnieniem tytułu magistra za pracę o pegmatytach Gór Sowich, Ryszard Kryza pozostał na uczelni i w ramach pracy doktorskiej kontynuował badania petrologii gnejsów sowiogórskich.

W roku 1983 rozpoczęła się nasza wspólna praca w zespole kaczawskim, do którego należeli również Adam Haydukiewicz, Zdzisław Baranowski, Zdzisława Urbanek i Stanisław Lorenc. Tworzyliśmy nieformalną grupę ludzi po doktoratach, których połączyła fascynacja geologią. Mieliśmy za cel odszyfrowanie skomplikowanej historii Gór Kaczawskich, dużego i mało znanego elementu geologicznej mozaiki Sudetów, części orogenu waryscyjskiego. Z wyników petrograficznych

tych badań powstało wiele świetnych artykułów naukowych, w tym nasze odrębne prace habilitacyjne. Pierwsza Ryśka – poświęcona metabazytom, a następnie moja – kwaśnym skałom metawulkanicznym. Za tę pracę uzyskał On również wyróżnienie i stopień doktora habilitowanego nauk o Ziemi.

Później nasze drogi rozeszły się. Ryszard Kryza został kierownikiem Zakładu Mineralogii i Petrografii w Instytucie Nauk Geologicznych we Wrocławiu, a ja przeniosłem się do Poznania na UAM. Mimo tego, przez wszystkie lata ściśle współpracowaliśmy, ostatnio razem badając meteoryt Morasko. We wszystkich działaniach Ryś był zawsze przewodnikiem, organizatorem, przyjacielem.

Ryszard Kryza przez dwie kadencje przewodniczył Zarządowi Polskiego Towarzystwa Mineralogicznego. Był członkiem Komitetu Nauk Geologicznych PAN i członkiem Centralnej Komisji ds. Tytułu i Stopni Naukowych. Był też członkiem wielu redakcji czasopism naukowych, polskich i zagranicznych, m.in. *Journal of Geological Research*, *Science World Journal*, *Meteorites*, *Mineralogia*, *Geologos*, *Geologia Sudetica*. Recenzował prace naukowe w najlepszych czasopismach geologicznych.

Wykształcił wielu magistrów i doktorów geologii. Swoje badania opisał w ponad 400 publikacjach. Publikował prace w najlepszych czasopismach mineralogicznych i petrologicznych, m.in. w *Mineralogical Magazine*, *American Mineralogist*, *International Journal of Earth Sciences*, *Journal of Metamorphic Geology*, *Journal of Petrology*, *Geological Society of London*, *Geological Magazine*, *Meteorite and Planetary Science*. Blisko współpracował z wieloma europejskimi geologami, np. z Wielkiej Brytanii, Niemiec, Francji, Rosji, Norwegii, Austrii, Czech, Rumunii i Albanii, a jednocześnie umożliwiał młodym naukowcom liczne kontakty z zagranicznymi ośrodkami. Otrzymał szereg nagród i odznaczeń, w tym Nagrodę Naukową im. Ignacego Domeyki Polskiej Akademii Nauk, nagrodę indywidualną Ministra Edukacji Narodowej za rozprawę habilitacyjną, Złoty Krzyż Zasługi, kilkadziesiąt nagród rektorskich za osiągnięcia naukowe i dydaktyczne, a ostatnio Złoty Medal Uniwersytetu Wrocławskiego.

Mimo wielkich osiągnięć naukowych, które stawiały go w rzędzie najlepszych geologów polskich i europejskich, Ryszard Kryza był niezwykle prawym, uczciwym i bardzo skromnym człowiekiem. Zawsze życzliwy, uczynny, nie odmawiał nikomu pomocy i konsultacji. Pomimo ogromu obowiązków kierowniczych, aktywnie angażował się w udoskonalanie programów nauczania, a jego wykłady dla studentów zawsze były na wysokim poziomie. Sprowadził do Wrocławia stary model mikrosondy elektronowej, подарowany mu przez jeden z zachodnich instytutów i zorganizował pracownię badań składu chemicznego minerałów. Często spędzał noce badając różnorodne minerały na mikrosondzie i przez wiele lat uzyskiwał doskonale wyniki. Był jednym z najlepszych specjalistów od mikrosondy w Polsce.

Około 10 lat temu Ryszard Kryza rozpoczął badania meteorytów i poświęcał im dużo czasu. Przedmiotem jego badań był meteoryt żelazny Morasko, a także kamienne meteoryty Zakłodzie i Sołtmany. Mimo, że z reguły nie był pierwszym autorem publikacji poświęconych meteorytom, to był ważnym członkiem grupy

badawczej, wnosząc swoją wielką wiedzę mineralogiczną, logikę spojrzenia i mistrzowską znajomość języka angielskiego. Ryszard potrafił szczegółowo rozwiązać problem składu mineralnego rzadkich minerałów z meteorytów. Był w ścisłym zespole osób, dzięki którym możliwe było zgłoszenie do Komisji Nazewnictwa i Klasyfikacji Nowych Minerałów Międzynarodowej Asocjacji Mineralogicznej (CNMNC IMA) dwóch nowych minerałów znalezionych w meteorycie Morasko: moraskoitu i czochrałskiitu. Moraskoit jest już opublikowany w *Mineralogical Magazine*, a czochrałskiit jest właśnie składany do druku.

Profesor Kryza wiele czasu poświęcił też monografii dotyczącej meteorytu Morasko – dwujęzycznej, pięknie wydanej książki pod tytułem *Morasko. Największy deszcz meteorytów żelaznych w Europie środkowej*. Planowaliśmy dalsze prace dotyczące elipsy rozrzutu, publikacje kolejnych nieznanych dotąd minerałów.

Geologia zajmowała ważne miejsce w życiu Ryśka, ale równie ważna była rodzina. Wraz z żoną Grażyną, również geologiem, wychowali dwoje dzieci i doczekali się czwórki wnuków. Największą pasją obu małżonków były podróże. Rokrocznie udawali się na dalekie wyprawy na prawie wszystkie kontynenty, zwiedzając najciekawsze miejsca na Ziemi. Dla Ryśka najważniejsze były wulkany – od wyprawy w roku 1981 na Islandię, po wulkany Kamczatki, Etnę i Wezuwiusza, ale także wulkany z ryftów środkowej Afryki, wysp Kanaryjskich oraz Meksyku. W swych podróżach dotarł także do plateau bazaltowego Dekanu, a nawet odwiedził wulkany egzotycznej Indonezji. Podczas podróży nie rozstawał się z aparatem fotograficznym. Z wypraw małżonkowie przywozili oryginalne kubeczki i wiele zdjęć. Często w ich domu, zamiast programu telewizyjnego, po ekranie telewizora wędrowały słonie i żyrafy oraz przesuwaly się inne obrazy z podróży.

Będzie nam Ryśka – profesora Ryszarda Kryzy – bardzo brakować. Mam nadzieję, że teraz wolny, Rysiek wędruje po niebieskich wulkanach i syci się pięknymi minerałami.

prof. dr hab. Andrzej MUSZYŃSKI

Prof. Ryszard Kryza był moim nauczycielem. W czasie studiów uczył mnie zagadnień petrologicznych. Znając Profesora nie wahałem się po ukończeniu studiów prosić Go o pomoc w rozwiązaniu kilku problemów. Pierwsze z nich dotyczyły badań, jak się w ich wyniku okazało, pseudometeorytu Jawor. Życzliwość Profesora i gotowość do pomocy świeżo upieczonemu absolwentowi sprawiły, że wielokrotnie wracałem do uniwersyteckiego gabinetu przy ulicy Cybulskiego we Wrocławiu. Głównym motywem naszej długoletniej współpracy okazały się meteoryty. To dzięki Profesorowi Kryzie mogłem nieco śmielej zajmować się tym nowym dla mnie obszarem wiedzy. Dzięki Jego wsparciu, cierpliwości i wielkiej życzliwości oraz fachowej merytorycznej pomocy w kwestiach petrologicznych i geochemicznych moje badania z dziedziny meteorytyki prezentują dzisiejszy poziom. Bez naszych, często zbyt długich rozmów w pokoju z oknem wychodzącym na Odrę, nie był bym tym, kim dzisiaj jestem. To z mojej winy rozmowy były zbyt długie. Chciałem jednak rozmawiać z Profesorem o różnych sprawach, nie tylko ściśle

związanych z prowadzonymi wspólnie badaniami, gdyż Jego postawa i opinie w różnych kwestiach życia naukowego i życia w ogóle były dla mnie ważne i cenilem sobie możliwość skonfrontowania moich opinii i ocen ze zdaniem Profesora Kryzy. To tych rozmów nie tylko będzie, ale już bardzo mi brakuje. Brakuje mi przede wszystkim życzliwości Profesora Kryzy, który zawsze chciał i starał się znaleźć czas na dyskusję o problemach, z którymi do Niego przychodziłem. Z moich wizyt u Profesora pozostaje kilka wspólnych publikacji naukowych z zakresu meteorytyki, stanowczo zbyt mało wobec tego, co można by jeszcze osiągnąć. Nasza współpraca została przerwana nagle, dla mnie w niespodziewanym momencie. Mieliśmy dalsze wspólne plany, ostatnią naszą publikację kończyłem poprawiać już bez uwag Profesora. Tych uwag i rozmów będzie mi szczególnie brakowało. Dzięki nim i wsparciu Profesora czułem większy komfort przy publikowaniu uzyskanych wyników badań, ze znacznie większą pewnością publikowałem także przedyskutowane z Nim interpretacje. Profesor Ryszard Kryza pozostanie na zawsze w mojej pamięci przede wszystkim jako człowiek niezwykłej życzliwości.

prof. dr hab. Tadeusz A. PRZYLIBSKI

Wyselekcjonowane publikacje Ryszarda Kryzy o meteorytach

- Karwowski Ł., Kryza R., Przylibski T., 2007, *New chemical and physical data on keilite from the Zakłodzie enstatite achondrite*, *American Mineralogist*, 92: 204–209.
- Przylibski A.T., Kryza R., Pilski A.S., 2008, *Klasyfikowanie chondrytów zwyczajnych – kolejność prac, metody badań, sprawy formalne i inne problemy*, *Acta Societatis Meteoriticae Polonorum*, Rocznik PTMet 2, Streszczenia referatów, Konferencja Meteorytowa Wrocław 2008, str. 195–196.
- Kryza R., Helios K., Karwowski Ł., Muszyński A., 2010, *Spektroskopia Ramana w badaniach fosforanów w meteorytach: wstępne dane z meteorytu Morasko*. Konferencja Meteorytowa Kraków.
- Kryza R., Przylibski T.A., Łuszczek K., 2012, *The Zakłodzie and alike achondrites: mineral chemistry (preliminary data)*, *Mineralogia – Special Papers*, 40: 33–35. – XIXth Meeting of the Petrology Group of the Mineralogical Society of Poland „Meteorites: Insights Into Planetary Compositions“, Obrzycko, October 19–21, 2012.
- Muszyński A., Karwowski Ł., Pilski A.S., Kryza R., 2012, *Morasko meteorite – the current state of knowledge*, *Mineralogia – Special Papers*, 40: 42–45. – XIXth Meeting of the Petrology Group of the Mineralogical Society of Poland „Meteorites: Insights Into Planetary Compositions“, Obrzycko, October 19–21, 2012.
- Biernacka J., Muszyński A., Kryza R., 2013, *19th Annual Meeting of the Petrology Group of the Mineralogical Society of Poland*, Obrzycko, Poland, October 19–21, 2012, *Elements* 9/2: p. 152.
- Muszyński A., Kryza R., Karwowski Ł., Pilski A.S., Muszyńska J. (red.), 2012, *Morasko. Największy deszcz meteorytów żelaznych w Europie środkowej. Morasko. The largest iron meteorite shower in Central Europe*, Seria: Studia i Prace z Geografii i Geologii nr 28, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań.
- Karwowski Ł., Helios K., Kryza R., Muszyński A., Drożdżewski P., 2013, *Raman spectra of selected mineral phases of the Morasko iron meteorite*, *Journal of Raman Spectroscopy*, 44/8:1181–1186.

- Muszyński A., Pilski A.S., Karwowski Ł., Kryza R., Gurdziel A., 2013, *Nowe znaleziska w rezerwacie Morasko*, Acta Societatis Meteoriticae Polonorum, 4: 136–138.
- Pilski A.S., Wasson J.T., Muszyński A., Kryza R., Karwowski Ł., Nowak M., 2013, *Low-Ir IAB-irons from Morasko and other locations in central Europe: one fall, possibly distinct from IAB-MG*, Meteoritics & Planetary Science, 48 (2): 2531–2541.
- Przylibski T.A., Kryza R., Łuszczek K., Pilski A.S., 2013, *Wyniki klasyfikacji nowego chondrytu zwyczajnego NWA*, Polskie Towarzystwo Meteorytowe, II Seminarium Meteorytowe, 24–26.04.2013, Olsztyn.
- Przylibski T.A., Zagożdżon P., Kryza R., Pilski A.S., 2013, *Mineralogia, petrologia, geneza i propozycja nowej klasyfikacji meteorytu enstatytowego „Zakłodzie”*, Polskie Towarzystwo Meteorytowe, II Seminarium Meteorytowe, 24–26.04.2013, Olsztyn: s. 80–101.
- Przylibski T.A., Jakubowski T., Karwowski Ł., Kryza R., Łuszczek K., 2013, *New data on graphite from the Zakłodzie enstatite achondrite*, Polskie Towarzystwo Meteorytowe, II Seminarium Meteorytowe, 24–26.04.2013, Olsztyn.
- Karwowski Ł., Kusz J., Muszyński A., Kryza R., Sitarz M., Galuskin E., 2015, *Moraskoite, $Na_2Mg(PO_4)F$, a new mineral from the Morasko IAB-MG iron meteorite (Poland)*, Mineralogical Magazine, 79(2): 387–398.